

بررسی وضعیت اشتغال سالمندان شهر تهران

دکتر علیرضا کلدی^۱ - اصغر دالوندی^۲

چکیده

هدف: هدف از این بررسی شناخت وضعیت اشتغال سالمندان بالاتر از ۶۰ سال می باشد. روش بررسی: این مطالعه با روش اسنادی و نیز روش پیمایشی انجام می گیرد. برای جمع آوری اطلاعات از تکنیک پرسشنامه همراه با مصاحبه استفاده شده است. برای انتخاب نمونه از روش تصادفی ساده استفاده شده است. نمونه ها از میان مراجعه کنندگان به سی شعبه سازمان تامین اجتماعی در شهر تهران، از هر شعبه پانزده نفر و در مجموع چهارصد و پنجاه نفر انتخاب شدند. برای تحلیل داده ها از آمار توصیفی و آزمون هایی مانند کای اسکور استفاده بعمل آمده است. نتایج: این تحقیق نشان می دهد که ۸۶ درصد از سالمندان اشتغال غیر رسمی دارند. همچنین ۹۵٫۷ درصد پاسخگویان بعد از بازنگشتگی در وضعیت اشتغال بسر می برند، و ۷٫۲ درصد آنها در حال حاضر دو شغله هستند. ۷۰٫۹ درصد از پاسخگویان اظهار داشته اند که درآمد آنها برای هزینه های زندگی کافی نیست. ۹۷٫۴ درصد از پاسخگویان اظهار داشته اند که هم اکنون بصورت قراردادی و موقتی اشتغال دارند. ۵۸٫۲ درصد از پاسخگویان عمده ترین مشکل فعلی خود را عدم تامین هزینه های زندگی اعلام نوشته اند. این مطالعه نشان داد که نیازهای مختلف سالمندان باید بصورت گسترده تر برای تامین امکانات برای رسیدن به شرایط مناسب زندگی مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد. این موضوع می تواند در قالب سیاست اجتماعی و تدوین برنامه های جامع رفاه سالمندان در قالب نظام ارائه خدمات مناسب و متناسب با نیازهای آنان تدوین و به مورد اجرا گذارده شود.

واژه‌گان کلیدی : سالمند، اشتغال، تامین اجتماعی، سیاست اجتماعی

۱-دانشیار دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی (نویسنده مسئول -گروه آموزشی علوم پایه) Email: a.r.kaldi@uswr.ac.ir
۲-مربی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

مقدمه

این تحقیق در پی آن است که وضعیت اشتغال سالمندان را مورد بررسی و شناسایی قرار دهد. آمار و ارقام موجود نشان می دهد که بین سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۷۵ جمعیت سالمندان ۶۰ سال و بیشتر ۳/۳۶ برابر شده و در حالی که نیروی انسانی شاغل در مجموع ۲/۴۷ برابر شده است (شکری، ۱۳۷۳؛ خلیل اخلاقی، ۱۳۸۰). این افزایش به نوعی در مورد سالمندان بالاتر از ۶۰ سال نیز تاثیر داشته است. این افراد زمانی که از شغل خود بازنشسته می شوند بدلیل کاهش میزان درآمد و برخی عوامل دیگر سعی می نمایند تا شغل دیگری پیدا نموده و بکار مشغول شوند. این بررسی نشان خواهد داد که وضعیت سالمندان چیست و توصیفی از گروه های سالمندان که در مشاغل مختلف مشغول می شوند را ارائه خواهد داد.

از طرف دیگر در فاصله سالهای ۱۳۵۵ و ۱۳۷۵ نسبت سالمندان ۶۰ سال و بالاتر به کل جمعیت کشور از ۵/۲۵ درصد به ۶/۶۲ درصد افزایش یافته است. بطوری که نسبت افراد ۶۰ سال و بیشتر به کل نیروی کار در سال ۱۳۷۵، ۱/۷۸ درصد و نیز نسبت افراد ۶۵ سال و بیشتر به کل نیروی کار در همین سال، ۷/۷ درصد بوده است (جنگلی، اسحاقی و محمد زمانی، ۱۳۷۸).

همچنین از نظر تعداد شاغلین دارای ۶۰ سال و بیشتر در سال ۱۳۷۵، ۷۲۵۰/۰۰۰ نفر و نیز شاغلین دارای ۶۵ سال و بیشتر در همین سال ۷۰۵/۰۰۰ نفر بوده است (سیف الهی، ۱۳۷۵). ضمناً نسبت شاغلین ۶۰ ساله و بیشتر به کل شاغلین ۸/۵۸ درصد و نسبت شاغلین ۶۵ سال و بیشتر به کل شاغلین کشور ۴/۸۴ درصد بوده است. بعلاوه نسبت شاغلین ۶۰ سال و بیشتر به جمعیت ۶۵ سال و بیشتر

۲۷/۱ درصد بوده است، چنانچه جمعیت ۶۰ ساله و بیشتر فعال را بر حسب شاغل و بیکار مورد بررسی قرار دهیم ملاحظه خواهیم کرد که از کل جمعیت ۶۰ ساله و بیشتر ۹۱/۶ درصد شاغلین و ۸/۴ درصد بیکارند. از این تعداد ۹/۷۸ درصد مردان سالمند و ۹۳/۵ درصد زنان سالمند شاغلند، در مقابل ۸/۶۵ درصد مردان سالمند و ۶/۵ درصد زنان سالمند بیکار می باشند (سیام، ۱۳۸۰).

از میان سالمندان غیر فعال از نظر اقتصادی، حدود ۹۸/۳ درصد زنان سالمند خانه دار و در مقابل ۱/۷ درصد مردان سالمند خانه دار، ۳۰ درصد سالمندان دارای درآمد بدون کار می باشند. در مقابل ۵/۷۲ درصد مردان سالمند دارای درآمد بدون کار، ۲۷/۵ درصد زنان سالمند دارای درآمد بدون کار می باشند (توسلی، ۱۳۷۹).

اکثر سالمندان ۶۰ سال و بالاتر کارکنان مستقل می باشند. حدود ۹۷ درصد مردان سالمند و ۳ درصد زنان سالمند در مقابل انجام فعالیت مزد و حقوقی دریافت نمی کنند. در مقابل ۱۶ درصد سالمندان ۶۰ سال و بالاتر کشور در سال ۱۳۷۵ در بخش خصوصی مشغول به کار بوده اند (ابراهیمی، ۱۳۷۵). این مطلب موید آن است که افراد پس از رسیدن به سن اشتغال در بخش خصوصی مشغول به کار می شوند (کلدی، ۱۳۸۲).

تفاوت چشمگیری وجود دارد. ۹۰ درصد مردان سالمند در بخش خصوصی شاغلند، حال آنکه حدود ۸۲ درصد زنان سالمند در این بخش شاغل می باشند.

هدف از این بررسی شناخت وضعیت اشتغال سالمندان بالاتر از ۶۰ سال می باشد. همچنین بررسی وضعیت سالمندان که از نظر مالی در

رتال جامع علوم انسانی

مضیقه اند و نیز وضعیت پوشش حمایتی آنها نیز در این بررسی مد نظر می باشد.

مراقبت از نیروی کار شامل اقداماتی است که در زمان اشتغال و بیکاری نیروی کار باید انجام گیرد. این کار می تواند از طرقی نظیر بسط بیمه ها که شامل مواردی مثل کمک های بهداشتی و درمانی، بیمه بازنشستگی و بیمه کاری است انجام پذیرد. این مطلب از صاحب نظرانی نظیر هارینس، کر، دانلپ و مایرز است که تحت عنوان اقتصاد نیروی انسانی بیان نمودند (روزبهان، ۱۳۷۴). عدم مراقبت از نیروی کار موجود که سرمایه انسانی هر مملکتی محسوب می شود، موجب زیان های اقتصادی فراوان است. (Hooyman, ۲۰۰۲)

در نظریه های بازنشستگی، به نظریه های تضمین و همبستگی می توان اشاره نمود. اما نکته قابل توجه در مورد ارتباط سیستم های کلی اقتصادی و اجتماعی، خاصه سیاست اشتغال با موضوع بازنشستگی است. (Morgan, ۱۰۰۲) به این ترتیب در کشورهای که امکان کار برای کارگران در بخش های خصوصی و یا به صورت آزاد فراهم است، کارگران سعی دارند به محض اینکه امکان استفاده از قانون پیش آمد، حتی گاهی اوقات با سوابق کمتر از ۳۰ یا ۴۰ سال کار (بازنشستگی زودرس) با مستمری کمتر از دستمزد، بازنشسته شده و در جای دیگری به کار مشغول شوند. در حالی که در کشورهای که امکان اشتغال کم است، کارگران سعی دارند طول دوره خدمت خود را بالا برند تا دریافتی آنها پس از بازنشستگی کاهش کمتر داشته باشد (اعتضادپور، ۱۳۷۴).

در پاره ای اوقات، بازنشستگی پیش از موعد بعنوان یک سیاست ملی و برای ایجاد زمینه اشتغال برای بیکاران تصویب می شود که هزینه سنگینی بر عهده تامین اجتماعی باقی می گذارد. (Maltby, ۲۰۰۲) ضمن

اینکه، بازنشستگان به دلایل متعدد مجبور به کار در کارگاههای دیگر خواهد شد.

روش های مختلفی در کشورها با توجه به شرایط اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی برای مقابله با مسائل بازنشستگی وجود دارد (طالب، ۱۳۷۹) که با تلفیق چند نظر یا تعدیل آنها با این بحران مواجه شده و چاره جویی می نمایند. از جمله این روشها، بالا بردن سن بازنشستگی است. در برخی از کشورهای صنعتی، سالمندان تا سن ۷۰ سالگی باز نشسته نمی شوند. این روش دارای مزایای بسیاری است و احساس مفید بودن همچنان در فرد باقی می ماند (Lenartson, ۱۰۰۲) اما با توجه به شرایط کشورهای جنوب، شاید نتوان از آن جابجایی کرد. (۸۹۹۱،

(Goodman)

البته با توجه به نرخ رشد بیکاری در کشور و آمار روز افزون بیکاری، سخن گفتن از افزایش سن بازنشستگی نیاز به بررسی بنیادی دارد. ولی آنچه مسلم است بازنشستگی افرادی مانند اساتید دانشگاه به صرف قدم گذاشتن به سن ۶۰ سالگی عملی پسندیده نیست و قطع کردن بازوهای علمی محسوب می شود (سام آرام، ۱۳۷۶).

توسعه و مطالبات علمی و معاشی انسان و مطالبات علمی و معاشی انسان
راه حل به این مسئله توجه شده است که فردی که عمر مفید خود را در راه مملکت و سازمان و جامعه خود سپری کرده است، می بایست از حداقل های اساسی زندگی یا حداقل نیازهای انسانی برخوردار باشد و جامعه موظف است این نیازها را برای چنین فردی تامین کند، بدون توجه به اینکه آیا وی شخصاً توانسته چنین نیازهایی را تامین کند یا نه؟ گسترش بیمه همگانی برای چنین راه حلی موثر است.

طبق نظریه موقعیت اعتقاد بر این است که با دادن نقش ها هر چند به

های دوره سالمندی باشند، و پیشنهاد می نمایند که دولتها سهمیه ای به عنوان سهم پس انداز کارمند و کارگر از حقوق آنها برداشت نمایند و در حساب خاص سرمایه گذاری کنند و خود در مواقع ضروری از آن حساب برداشت کنند، به شرط آنکه دوباره آنرا جایگزین کنند.

در نظریه غربال گری نیز سپردن کار خاص در دوره سالمندی متناسب با وضعیت جسمانی و روانی هر فرد است که حفظ و بالا بردن سلامتی را هم شامل می شود. این پژوهش از نظریه های فوق بهره گرفته است.

روش بررسی

مطالعه علمی حاضر با روش مطالعه اسنادی و نیز روش پیمایشی انجام گرفت. با مروری به پیشینه تحقیق، حرکت واقعی تحقیق تا حدودی مشخص شد. از آنجا که همواره نمی توان نظریات کل جامعه را بررسی و جمع آوری نمود، با محدود کردن محدوده تحقیق، زمینه علمی تحقیق میدانی فراهم می شود. در این تحقیق با محدود کردن جامعه آماری به سالمندان تهرانی که در فاصله سالهای ۱۳۷۵ الی ۱۳۸۲ از شعب سازمان تامین اجتماعی بازنشسته شدند و نیز اعضای کانون ویرایشگران کشور، حجم نمونه نیز مشخص شد. اقدام به جمع آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه با مصاحبه حضوری گردید. از آنجا که مقررات بازنشستگی و تا حدود زیادی مشکلات و خواسته های بازنشستگان در نقاط مختلف کشور یکسان و نزدیک بهم می باشد و امید می رود نتایج این تحقیق بتواند قابل تعمیم به سایر بازنشستگان کشور باشد، توجه پاسخگویان به این نقطه قوت این پژوهش می باشد. جمعیت مورد مطالعه این تحقیق سالمندان شاغل در تهران می باشند کلیه مستمیری بگیران بازنشسته مرد که در فاصله سالهای ۱۳۷۵ الی ۱۳۸۲

ظاهر کوچک به سالمندان کوشش کرد بی نظمی طبیعی به وجود نیاید یا به تاخیر بیفتد و کوشش شود با پیشگیری از فقدان تحرک و جدایی و ناتوانی با بحران سالمندی و بازنشستگی مقابله شود.

همچنین بر اساس نظریه پشتیبانی اجتماعی جایگزین کردن نقش های جدید بجای نقش های قبلی است. نقش ها وقتی مفید خواهند بود که با درآمدهای هر چند جزئی همراه باشند. در این نظریه، جامعه برای پشتیبانی خود از سالمندان و بازنشستگان مجموعه ای از مشاغل را ویژه آنها قرار می دهد و درآمد حاصل از آنها را نه به دلیل بازدهی کاری، بلکه بیشتر از جنبه پشتیبانی اجتماعی در اختیار آنها قرار می دهد. حرفه

پزشکی نیز در این مورد صاحب نظر است و با توجه به فیزیولوژی خاص سالمندان فعالیت های ورزشی، هنری، سیاسی و اجتماعی آنها را، به ویژه در زمینه جایگزین کردن فعالیت های ذهنی و وسعت بخشی مورد تأیید قرار می دهد. تغذیه متعادل و خواب کافی و آسایش روانی نیز از جمله شرایط لازمی است که برای پشتیبانی اجتماعی از سالمندان و بازنشستگان ضروری است (شجری، ۱۳۷۳).

نظریه فعالیت مالی بیشترین توجه را به وضعیت مالی سالمندان معطوف کرده و بحران واقعی آنها را زمانی می داند که سالمندان توانایی سن بازنشستگی همچون یک بیکار تلقی می شود، به ویژه اینکه چنین شخصی از توان جسمی هم برخوردار نباشد. طرفداران این نظریه تأکید دارند به هر نحو که مقدور است می بایست فرد سالمند و بازنشسته از نظر مالی تامین باشد و پیشنهاد دارند که افراد در طول خدمت می بایستی پس انداز کافی برای دوره سالمندی داشته باشند و صرفاً متکی به بیمه های اجتماعی یا مستمری بازنشستگی نباشد و در دوره خدمت بخشی از حقوق خود را ذخیره کنند و سرمایه گذاری نمایند تا جوابگوی هزینه

از طریق شعب سازمان تامین اجتماعی و کانون بازنشستگان کشوری در تهران بازنشسته و از طریق شعب مزبور مستمری بازنشستگان دریافت می نمایند، به عنوان جامعه آماری تحقیق برگزیده شدند. علت انتخاب سال های ۱۳۷۵ الی ۱۳۸۲ به عنوان قلمرو زمانی تحقیق، آگاهی از وضعیت اشتغال آخرین گروه های مستمری بگیر که بر اساس قوانین جاری سال های اخیر بازنشسته شده اند و همچنین سنین پایین آنان نسبت به مستمری بگیران بازنشسته سالهای گذشته می باشد که طبق آمارهای موجود در سطح کشور به ۹۹ سال سن نیز می رسند.

برای تعیین نمونه (تعداد و نوع) یک تحقیق مقدماتی در بهار سال ۱۳۸۳ و به صورت موردی در خصوص ۲۰ نفر از مستمری بگیران بازنشسته انجام گرفت و با استفاده از انحراف معیار موجود و فرمول کوکران، حجم نمونه انتخاب شد.

با توجه به مباحث مذکور، تعداد نمونه در سطح اطمینان ۹۵ درصد و ۲۵۰ نفر انتخاب شد که بین شعب سازمان تامین اجتماعی توزیع و طبقه بندی شد. برای تعیین نمونه ها در هر یک از شعب (سی گانه سازمان تامین اجتماعی شهر تهران) ابتدا به نسبت مستمری بگیران بازنشسته سالهای ۱۳۷۵ الی ۱۳۸۲ میزان نمونه ها نسبت به هر سال تعیین شد. سپس پرسشنامه تنظیم شده با ده درصد اضافی بین بازنشستگان توزیع شد. بصورتی که توسط همکاران مسئول از طریق مصاحبه حضوری نسبت به تکمیل پرسشنامه ها با نمونه های مشخص شده از قبل اقدام گردید. آندسته از پرسش شوندهگان دارای مدارک تحصیلی دیپلم و بالاتر با راهنمایی و همکاری محقق و سایر همکاران مسئول، نسبت به تکمیل پرسشنامه اقدام نمودند.

در پرسشنامه تهیه شده ۸۵ سوال بسته و یک سوال باز انتخاب

گردید. سوالات بسته به صورتی انتخاب گردید که بطور مشخص بتواند پاسخگوی سوالات اصلی تحقیق باشد. اطلاعات جمع آوری شده توسط برنامه SPSS مورد تحلیل قرار گرفت.

نتایج

در این بخش، سوالات مربوط به مشخصات سالمندان از جمله سن، میزان تحصیلات، تعداد فرزندان، وضعیت زندگی، و نیز وضعیت سرپرستی خانوار با دیگر سوالات مربوط به وضعیت اشتغال آنان مورد بررسی قرار گرفت.

همانطور که در جدول شماره ۱ ملاحظه می شود ۵۳/۳ درصد از پاسخگویان در سنین ۶۶ تا ۷۰ سالگی شاغل غیر رسمی هستند، ۳۰/۱ درصد در سنین ۶۰ تا ۶۵ سالگی و نیز ۱۹/۹ درصد در گروه سنی ۷۱ تا ۷۵ سالگی شاغل غیر رسمی هستند. ۳۳/۱ درصد از پاسخگویان در سنین ۶۰ تا ۶۵ سالگی دارای شغل بعد از بازنشستگی هستند، ۳۷/۸ درصد در گروه سنی ۶۶ تا ۷۰ سالگی، ۳۳/۸ درصد در سنین ۷۱ تا ۷۵ سالگی، و ۷/۶ درصد نیز در سنین بعد از ۷۵ سالگی دارای شغل بعد از بازنشستگی هستند.

۲۹ درصد از پاسخگویان در سنین ۶۰ تا ۶۵ سالگی اظهار داشته اند که درآمد آنها برای هزینه زندگی کافی نیست، ۲۸/۶ درصد در سنین ۶۶ تا ۷۰ سالگی این گزینه را انتخاب کرده اند، ۱۲/۳ درصد در گروه سنی ۷۱ تا ۷۵ سالگی، حال آنکه ۷/۳ درصد از پاسخگویان در گروه سنی بالاتر از ۷۵ سال این گزینه را انتخاب نموده اند. در مجموع ۷۷/۲ درصد از پاسخگویان درآمد خود را کافی برای هزینه زندگی نمی دانند.

۱۷/۵ درصد پاسخگویان در سنین ۶۰ تا ۶۵ سالگی در وضعیت اشتغال تمام وقت بسر می برند، ۱۹/۴ درصد در سنین ۶۶ تا ۷۰ سالگی، ۱۷/۸ درصد در سنین ۷۱ تا ۷۵ سالگی، و ۰/۸ درصد نیز در سنین بالاتر از

عدم تامین هزینه های زندگی را بعنوان عمده ترین مشکل فعلی خود اعلام داشته اند، ۴/۹ درصد ناتوانی جسمی و روحی، ۳/۶ درصد عدم توجه خانواده و جامعه، و ۳/۱ درصد عدم امکان ارائه تجربیات را بعنوان عمده ترین مشکل فعلی خود اظهار داشته اند.

باتوجه به جدول شماره ۳۵/۳، ۴ درصد از پاسخگویانی که با همسر خود زندگی می کنند شاغل غیر رسمی هستند، ۳۱ درصد با همسر و فرزندان مجرد، ۶ درصد با فرزندان متأهل، ۸ درصد به تنهایی، ۵/۸ درصد با همسر و فرزندان متأهل، و ۰/۲ درصد در وضعیت زندگی با اقوام، شاغل غیر رسمی هستند. ۲۳/۴ درصد از پاسخگویان که با همسر خود زندگی می کنند، عدم تامین هزینه های زندگی را عمده ترین مشکل فعلی خود اظهار داشته اند، ۲/۲ درصد ناتوانی جسمی و روحی، ۶/۵ درصد عدم توجه خانواده و جامعه، و ۸/۵ درصد عدم امکان ارائه تجربیات را بعنوان عمده ترین مشکل فعلی خود بیان نموده اند.

مطابق جدول شماره ۵، ۸۳ درصد از پاسخگویانی که شاغل رسمی هستند سرپرست خانوارند، حال آنکه ۵/۴ درصد از آنان سرپرست خانوار نیستند. همچنین ۷۲/۷ درصد از پاسخگویانی که شاغل غیر رسمی هستند، سرپرست خانوار نیز هستند، حال آنکه ۱۳/۶ درصد آنها سرپرست خانوار نیستند. تنها ۱۵ درصد از پاسخگویان سرپرست خانوار اعلام داشته اند که درآمد آنها برای هزینه های زندگی کافی است، حال آنکه ۶۶ درصد آنان به این سوال پاسخ منفی داده اند. همچنین در خصوص آنانی که سرپرست خانوار نیستند، ۱۳/۶ درصد درآمد شان را برای هزینه های زندگی کافی دانسته اند، اما ۵/۴ درصد آنها درآمد خود را برای هزینه های زندگی کافی نمی دانند.

۷۵ سالگی به اشتغال تمام وقت مشغولند. همچنین ۱۵/۴ درصد در سنین ۶۰ تا ۶۵ سالگی در وضعیت اشتغال نیمه وقت به سر می برند، ۲۰/۳ درصد در سنین ۶۶ تا ۷۰ سالگی، ۱۲/۳ درصد در سنین ۷۱ تا ۷۵ سالگی و ۰/۷ درصد نیز در سنین بالاتر از ۷۵ سالگی در اشتغال نیمه وقت بسر می برند. در خصوص وضعیت استخدامی فعلی پاسخگویان، ۲۹ درصد در سنین ۶۰ تا ۶۵ سالگی وضعیت قراردادی را اعلام داشته اند، ۴/۵ درصد موقتی، و ۰/۴ درصد نیز در این گروه سنی وضعیت دائمی را اظهار داشته اند. در مجموع ۷۷/۷ درصد از پاسخگویان در وضعیت استخدامی قراردادی، ۲۰/۱ درصد موقتی، و تنها ۲/۲ درصد بصورت دائمی هستند. در مجموع، ۵۸/۵ درصد از پاسخگویان، عمده ترین مشکل فعلی خود را عدم تامین هزینه های زندگی، ۱۹/۴ درصد عدم توجه خانواده و جامعه، ۱۴/۵ درصد عدم امکان ارائه تجربیات و ۷/۶ درصد ناتوانی جسمی و روحی را اعلام داشته اند. ۷/۴ درصد از پاسخگویان که شغل غیر رسمی دارند، بیسوادند، ۹/۸ درصد سواد خواندن و نوشتن، ۱۷ درصد ابتدایی، ۲۹/۹ درصد زیر دیپلم، ۱۵ درصد دیپلم، ۷/۴ درصد فوق دیپلم دارند، حال آنکه تنها ۷/۳ درصد از پاسخگویان که شغل رسمی دارند، دارای میزان تحصیلات لیسانس و بالاتر هستند. باتوجه به جدول شماره ۲، رضایت از شغل کنونی پاسخگویان با میزان تحصیلات زیر دیپلم به ترتیب ۰/۲ درصد خیلی زیاد، ۱۷/۴ درصد زیاد، ۱۴/۳ درصد متوسط، ۷/۶ درصد کم و ۰/۷ درصد خیلی کم بوده است.

باتوجه به جدول شماره ۳۱/۷، ۳ درصد از پاسخگویان دارای ۴ فرزند و بیشتر در وضعیت استخدام قراردادی به سر می برند، ۲۷ درصد سه فرزند، ۱۴/۳ درصد دو فرزند، ۲/۵ درصد یک فرزند و ۲/۲ درصد نیز بدون فرزند می باشند. ۲/۷۱ درصد از پاسخگویان دارای چهار فرزند و بیشتر

جدول شماره ۱: جدول توزیع فراوانی سن و وضعیت اشتغال

جمع	شاغل غیر رسمی	شاغل رسمی	وضعیت اشتغال (درصد)
			سن (سال)
۳۳/۹	۳۰/۱	۳/۸	۶۰-۶۵
۲۰	۳۵/۳	۴/۷	۶۶-۷۰
۲۴/۶	۱۹/۹	۴/۷	۷۱-۷۵
۱/۵	۱/۱	۰/۴	۷۵+
۱۰۰	۸۶/۴	۱۳/۶	جمع

جدول شماره ۱: جدول توزیع فراوانی سن و وضعیت اشتغال

جمع	شاغل غیر رسمی	شاغل رسمی	وضعیت اشتغال (درصد)
			سن (سال)
۳۳/۹	۳۰/۱	۳/۸	۶۰-۶۵
۲۰	۳۵/۳	۴/۷	۶۶-۷۰
۲۴/۶	۱۹/۹	۴/۷	۷۱-۷۵
۱/۵	۱/۱	۰/۴	۷۵+
۱۰۰	۸۶/۴	۱۳/۶	جمع

جدول شماره ۳: جدول فراوانی تعداد فرزندان پاسخگویان و وضعیت اشتغالی

جمع	قراردادی	موقتی	دائمی	وضعیت اشتغالی تعداد فرزندان
				تعداد فرزندان
۳/۳	۲/۲	۱/۱	-	بدون فرزند
۴	۲/۵	۱/۱	۰/۴	یک فرزند
۱۸/۸	۱۴/۳	۳/۳	۱/۱	دو فرزند
۳۴/۲	۲۷	۶/۹	۰/۲	سه فرزند
۳۹/۷	۳۱/۷	۷/۶	۰/۴	چهار فرزند و بیشتر
۱۰۰	۷۷/۷	۲۰/۱	۲/۲	جمع
$X^2 = 17.75$				$df = 4$
				$P < 0.05$

جدول شماره ۴: جدول فراوانی وضعیت زندگی پاسخگویان و وضعیت اشتغال

وضعیت اشتغال	شاغل رسمی	شاغل غیررسمی	جمع
به تنهایی	۲/۹	۸	۱۰/۹
با همسر	۵/۴	۳۵/۳	۴۰/۶
با همسر و فرزندان مجدد	۲/۷	۳۱	۳۳/۷
با فرزندان متأهل	۱/۶	۶	۷/۶
با همسر و فرزندان متأهل	۱/۱	۵/۸	۶/۹
زندگی با اقوام	-	۰/۲	۰/۲
جمع	۱۳/۶	۸۶/۴	۱۰۰
$X^2 = 12.83$ $df = 5$ $P < 0.05$			

جدول شماره ۵: جدول فراوانی میزان وضعیت سرپرستی خانوار و وضعیت اشتغال

وضعیت اشتغال	شاغل رسمی	شاغل غیررسمی	جمع
بلی	۸/۴	۷۲/۷	۸۱
خیر	۵/۴	۱۳/۶	۱۹
جمع	۱۳/۷	۸۶/۳	۱۰۰
$X^2 = 18.95$ $df = 1$ $P < 0.001$			

بحث و نتیجه گیری

برند بطوریکه ۷/۲ درصد آنها در زمان حال دو شغله هستند. جالب

توجه است که ۷۰/۹ درصد از پاسخگویان اظهار داشته اند که درآمد آنها برای هزینه های زندگی کافی نیست. ۹۷/۴ درصد از پاسخگویان اظهار داشته اند که هم اکنون به صورت قراردادی و موقتی اشتغال دارند. در خصوص پذیرش دیگر کارکنان در مورد اشتغال فرد سالمند، ۴/۴ درصد پاسخگویان گزینه خیلی ناراضیم را اعلام داشته اند، ۳۷/۶ درصد ناراضیم، ۳۹/۶ درصد نه رضایت و نه ناراضی را اظهار داشته اند، ۱۶/۴ درصد، رضایت خود را اعلام داشته و ۷/۶ درصد گزینه خیلی رضیم

در این تحقیق، ۸۶ درصد از پاسخگویان اشتغال غیررسمی دارند. همچنین ۵۷/۸ درصد، در حالیکه ۱۳/۶ درصد اشتغال رسمی دارند. همچنین ۵۷/۸ درصد از پاسخگویان پیش از موعد مقرر بازنشسته شده اند، در حالیکه ۳۵/۲ درصد آنان پس از موعد مقرر بازنشسته شده اند. ۴/۴ درصد از پاسخگویان مجدداً دعوت به کار شده و ۲/۲ درصد نیز بعد از سن بازنشستگی در حالت ابقاء و نگهداشت شغل به سر می برند. ۹۵/۷ درصد پاسخگویان بعد از بازنشستگی در وضعیت اشتغال بر سر می

مطابق این اطلاعات ملاحظه می شود سالمندان بالاتر از ۶۰ سال بدلیل احساس عدم امنیت اقتصادی، به ناچار به اشتغال رو آورده و گاهی فشارهای طاقت فرسای اشتغال، سلامتی آنان را نیز مخاطره می اندازد، بطوریکه بیش از یک سوم پاسخگویان وضعیت سلامتی خود را نسبتاً خوب و ضعیف اعلام داشته اند. همچنین ۶۰/۵ درصد از پاسخگویان علت نظر منفی خود را در مورد اشتغال سالمند، اثرات مضر فعالیت شغلی در سالمندی اظهار داشته اند. درخصوص عدم کفایت درآمد بر هزینه های زندگی، ۲۹ درصد پاسخگویان در گروه سنی ۶۰-۶۵، ۲۸/۶ درصد گروه سنی ۶۶-۷۰ و ۱۲/۳ درصد در گروه سنی ۷۱-۷۵، اظهار داشته اند که درآمد آنها برای هزینه های زندگی شان کافی نیست. همچنین ۳۹/۳ درصد پاسخگویان نحوه تامین کمبود هزینه های زندگی را پس انداز شخصی ذکر نموده اند، و ۲۷ درصد نیز متکی به مساعدت فرزندان خود می باشند. در مورد میزان تحصیلات پاسخگویان و وضعیت اشتغال بعد از بازنشستگی، ۲۷/۹ درصد آنها دارای تحصیلات دیپلم و بالاتر هستند که شاغل می باشند. این درصد برای پاسخگویان زیر دیپلم و کمتر ۶/۷۴ اعلام شده است. ۳۶/۲ درصد از پاسخگویانی که ۴ فرزند و بیشتر دارند بصورت غیررسمی شاغلند. این درصد برای پاسخگویان دارای سه فرزند و شغل غیر رسمی، ۲/۷۱ می باشد. بالا بودن تعداد فرزندان و هزینه های آموزش آنان سبب شده است که بسیاری از افراد سالمند در شرایط نامناسب جسمانی تن به مشاغل با فرسایش زیاد داده و بالطبع دچار انواع بیماریها و مشکلات جسمانی شوند. بویژه اینکه ۲۲/۷ درصد از پاسخگویان شاغل غیر رسمی، سرپرستی خانوار را نیز به عهده دارند. همچنین ۶۶ درصد از پاسخگویان سرپرست خانوار اظهار داشته اند که درآمد آنها برای هزینه های زندگی کافی نیست.

را بیان نموده اند. در پاسخ به این گزینه که "در محیط شغلی ام یا هر کس بدون ملاحظه سنش بطور یکسان رفتار می شود"، ۳۲/۴ درصد از پاسخگویان نظر مخالف داشته اند. در محیط شغلی مواردی وجود دارد که هم دیگر کارکنان و هم مدیریت نظر مثبتی به حضور و اشتغال افراد سالمند ندارند و چه بسا وجود آنها را مانعی بر سر راه فعالیت جاری تلقی می کنند. این امر توسط پاسخ به گویه دیگر "اغلب مدیران رفتار محترمانه ای با کارکنان سالمند خود دارند"، تایید می شود. در پاسخ به این گویه، ۵۶/۴ درصد از پاسخگویان نظر مخالف ابراز داشته اند، و تنها حدود ۹ درصد موافق بوده اند. بنابراین ملاحظه می شود که بیش از نیمی از پاسخگویان اظهار داشته اند که مدیریت در محیط های شغلی رفتار محترمانه ای با کارکنان سالمند خود ندارند. همچنین ۶۰/۸ درصد از پاسخگویان در پاسخ به این سوال که چرا در سنین بالا به اشتغال ادامه می دهند اظهار داشته اند که آنها در این سن دریافت کافی (درآمد کافی) برای گذران زندگی ندارند، و نیز ۵۷/۸ درصد آنان اظهار داشته اند که چون تنها منبع درآمد آنها حقوق مستمری است و آن نیز برای هزینه های زندگی کافی نیست، اشتغال در سنین بالا را بعنوان گزینه مناسب تامین معاش انتخاب نموده اند. بدین ترتیب ۵۷/۲ درصد از پاسخگویان عمده ترین مشکل فعلی خود را عدم تامین هزینه های زندگی اعلام داشته اند، و بیش از یک چهارم آنان عمده ترین نگرانی در آینده را نیز عدم تامین هزینه های زندگی بیان نموده اند.

در گروه سنی ۶۰-۶۵ سال، ۳۰/۱ درصد پاسخگویان به صورت غیر رسمی شاغلند. این درصد برای گروه سنی ۶۶-۷۰ سال ۳۵/۳ درصد، و برای گروه سنی ۷۱-۷۵ سال ۱۹/۹ درصد می باشد. بعلاوه ۷۱ درصد از پاسخگویان گروه سنی بالاتر از ۷۵ سال نیز بصورت غیر رسمی شاغلند.

در زمان بازنشستگی، درآمد زمان اشتغال پس از کسورات معینی به فرد بازنشسته پرداخت می‌شود. این کاهش درآمد، فی‌نفسه زندگی فرد را دچار مشکل می‌نماید، زیرا از یک طرف فرد با مشکلات دوران بازنشستگی مواجه شده و از طرف دیگر با کمبود درآمد روبرو شده و دشواریهای او را مضاعف می‌نماید و اشتغال مجدد آنان را موجب می‌گردد. بسیاری از افراد سالمند در تامین هزینه‌های زندگی خود با مشکلات عدیده‌ای روبرو هستند و با اشتغال مجدد تلاش می‌نمایند که از عهده هزینه‌های زندگی برآیند.

منابع:

۶- پرویزیهان، محمود، (۱۳۷۴) «مبانی توسعه اقتصادی»، تهران، انتشارات تابان.
 ۷- سازمان بین‌المللی کار «کارگران مسن، بازنشستگی و اشتغال آنها، گزارش شماره ۴»، دفتر تحقیقات و مطالعات تامین اجتماعی، بی تا.
 ۸- سام آرام، عزت‌الله (۱۳۷۶) بررسی و شناخت وضع موجود سالمندان در شهر تهران، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران.
 ۹- سیام، شهره (۱۳۸۰) وضعیت اقتصادی سالمندان بهداشت جهان، سال چهارم، شماره اول و دوم، پیاپی ۴۰.

۱۰- سیف‌اللهی، سیف‌الله (۱۳۷۵) مطالعه و بررسی وضعیت اقتصادی و اجتماعی مستمری‌بگیران سازمان تامین اجتماعی تهران، تهران پژوهشکده جامعه‌پژوهی و برنامه‌ریزی میزان.

۱۱- شجری، زیلا (۱۳۷۳) نگرشی بهداشتی بر مساله سالمندان، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی.

۱۲- شکرری، علی (۱۳۷۳)، «ارزیابی اقتصادی صندوق‌های بازنشستگی در ایران»، تهران، موسسه زحل چاپ.

۱۳- طالب، مهدی، (۱۳۷۹)، «تامین اجتماعی» مشهد انتشارات بنیاد فرهنگی رضوی.

۱۴- کلدی، علیرضا (۱۳۸۲) جامعه‌شناسی سالمندان، تهران، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

۱۵- کلدی، علیرضا (۱۳۸۱) مدل رفاه در کشورهای آسیای شرقی، ترجمه علیرضا کلدی، تهران، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

۱- ابراهیمی، محمدحسین (۱۳۷۵) بیمه و تامین اجتماعی از نظر اسلام، تهران، انتشارات کویر.

۲- اعتضادپور، ناهید رجیبی راد، فهیمه (۱۳۷۲)، «تامین اجتماعی در ایران» تهران، موسسه زحل چاپ.

۳- توسلی، غلامعباس (۱۳۷۹)، جامعه‌شناسی کار و شغل، تهران، انتشارات سمت.

۴- جغتایی محمد تقی، محمد حسین اسدی و کاظم محمد (۱۳۷۸) وضعیت موجود سالمندان و ضرورت توجه به نیازهای آنان، مجله پژوهشی حکیم، دوره دوم، شماره اول.

۵- خلیق اخلاقی، پوراندهخت (۱۳۸۰) «بررسی نارسایی‌های نظام‌های بازنشستگی در عدم خودکفایی»، پایان‌نامه تحصیلات کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی.

Analysis of European Welfare States, Ashgate.
 20- Lenartson C. and M. Silverstein (2001) Does Engagement with Life Enhance Survival of Elderly People in Sweden? The Role of
 21- Social and Leisure Activities, The Journal of Gerontology Psychological Sciences and Social Sciences, Vol.56 (6), November 1, PP. 335-342.

16-Morgan Leslie et al. (2001) Aging: The Social context, Pine Forge.
 17-Pample Fred (1998) Aging, Social Inequality, and Public Policy Pine Forge.
 18-Hooyman, N. R. et al (2002) Social Gerontology, Allyn & Bacom.
 19-Maltby T. et al (2004) Ageing and The Transition to Retirements: A Comparative